

et-TEYSİR

(التيسير)

Ebû Amr ed-Dânî'nin

(ö. 444/1053)

kırâat-i seb'aya dair eseri.

Dânî'nin yedi kıraatle ilgili eserlerinin en meşhuru olup adının *el-Müeyyis* olduğu da rivayet edilmiştir (Ebû's-Sedâd, s. 116). Müellif mukaddimede, kendisinden âlimlerin sahih kabul ettiği meşhur rivayet ve tarikleri ihtiva eden yedi kıraate dair muhtasar bir eser kaleme almasının istenmesi üzerine bu kitabı hazırladığını ifade etmektedir. *et-Teysir*'de her imam için meşhur ikişer râvinin rivayetleri esas alınmış, bu rivayetler arasında farklılık bulunduğu râvilerin, bulunmadığında imamın adı zikredilmiştir. Nâfi' b. Abdurrahman ile Abdullah b. Kesîr'in ittifak ettiği yerlerde Mekke ve Medine kıraatlerini temsil eden bu iki imamın ortak okuyuşunu anlatmak üzere "karae'l-Haremiyyân", Kûfe imamlarından Âsım b. Behdele, Hamza ez-Zeyyât ve Kisâî'nin ittifak ettiği yerlerde ise "karae'l-Küfiyyûn" ifadesi kullanılmıştır.

Eserde konular yirmi altı bölümde (bab) ele alınmış, bazı bölümler alt başlıklara (fâsıl) ayrılmıştır. İlk üç bölümde yedi kıraat imamıyla ikişer râvisinin kısa biyografileri verilmiş, yedi kıraat imamının her birinin Hz. Peygamber'e ulaşan isnad zinciriyle müellifi bu imamlara ulaştıran senedler zikredilmiştir. Daha sonraki bölümlerde sırasıyla istiâze, besmele, Fâtiha sûresinin kıraat vecihleriyle bu sûreden itibaren belirli kurallar içinde toplanabilen kıraat farklılıklarından idgâm-ı kebîr, hâ-i kinâye, med ve kasır, hemzenin tek veya çift

oluşuna ve bulunduğu konuma göre okunuş biçimleri, harekenin nakli, izhâr ve idgam, fetih ve imâle, hâ-i te'nis üzerinde vakıf, râ ve lâm harflerinin okunuşu, kelime sonunda vakfetmenin kuralları, sekte, izâfet "yâ"sının okunuşu gibi hususlar incelenmiştir. Eserin en hacimli bölümü "Ferşü'l-hurûf" başlıklı yirmi beşinci bölümü olup bu kısımda Bakara sûresinden itibaren sûreler sıra ile ele alınmış, genel kurallara uymayan, farklı vecihlerle okunan kelimeler üzerinde durulmuştur. Benzer nitelikteki kelimeler ilk geçtikleri sûrede bir arada zikredilip tekrardan kaçınılmıştır. Sûrelerin sonunda yâ ile niha-yetlenen kelimelerin kıraat vecihleri topluca gösterilmiş, eserin son bölümünde tekbir ve tehfil konusuna yer verilmiştir.

Müellif, gerek usul kısmında gerekse "Ferşü'l-hurûf" bölümünde sadece kuralları ve kıraat farklılıklarını zikretmekle yetinmemiş, yer yer konularla ilgili tanım, tercih ve değerlendirmelerde bulunmuş, gramer açıklamaları yapmış, kendi okuyuşuyla ilgili bazı rivayetler aktarmıştır. İbnü'l-Cezerî, Dâni'nin *et-Teysir'i el-İktisâd* adıyla manzum hale getirdiğini kaydetmekteyse de (*Gâyetü'n-Nihâye*, I, 505) diğer kaynaklarda söz konusu kitabın adı zikredildiği halde bu niteliğine işaret edilmemiştir (Zehebî, XVIII, 80; *Keşfü'z-zunûn*, I, 130). Daha sonra yazılan pek çok kitaba kaynaklık etmesi, özellikle *eş-Şâtibiyye* şerhlerinin temel kaynağı olması bakımından önemli bir eser kabul edilen *et-Teysir'i* İbnü'l-Cezerî yedi kıraate dair yazılmış kitapların en açık ve sahihlerinden biri olarak değerlendirmiş (*Tahbîrû't-Teysir*, s. 10), *en-Neşr*'inde eseri birinci kaynak şeklinde zikretmiştir (*en-Neşr*, I, 58). *et-Teysir* kıraat öğretiminde esas alınan ki-

taplardan biridir. Dünyanın çeşitli kütüphanelerinde pek çok nüshası bulunan eser, beş yazma nüshası ile İbnü'l-Cezerî'nin *Tahbîrû't-Teysir'i* esas alınarak Otto Pretzl tarafından neşredilmiş (İstanbul 1930), daha sonra ofset baskıları yapılmıştır. Eserin Hindistan'da da basıldığı zikredilmiştir (Serkîs, I, 861).

et-Teysir üzerinde nazma çekme, şerh ve ihtisar çalışmaları yapılmıştır. Kâsım b. Fîrruh eş-Şâtîbî eseri *Hırzû'l-emâni ve vehû't-telhâni* adıyla manzum hale getirmiş (*DîA*, XXXVIII, 377), İbnü'l-Cezerî esere Ebû Ca'fer el-Kârî, Ya'kûb el-Hadramî ve Halef b. Hişâm kıraatlerini ilâve ederek *Tahbîrû't-Teysir fî kırâ'âti'l-e'immeti'l-aşere* adlı kitabını yazmıştır. Abdülvâhid b. Muhammed b. Ali b. Ebû's-Sedâd el-Mâlekî *et-Teysir'i ed-Dürrü'n-neşir ve'l-azbû'n-nemîr* adıyla şerhetmiş, bu şerhi Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Muavvaz *Şerhu Kitâbi't-Teysir li'd-Dâni fî'l-kırâ'ât el-müsemmâ ed-Dürrü'n-neşir ve'l-azbû'n-nemîr* ismiyle yayımlamıştır (Beyrut 1424/2003). 1994 yılında Muhammed Hassân et-Tayyân tarafından Dimaşk Üniversitesi'nde doktora tezi olarak hazırlanan eserin (www.divanalarab.com) *ed-Dürrü'n-neşir ve'l-azbû'n-nemîr fî şerhi Kitâbi't-Teysir* adıyla üç ciltlik bir baskısı daha yapılmıştır (Dimaşk 1427/2006). Sirâceddin en-Neşşâr'ın *el-Bedrû'l-münîr fî şerhi't-Teysir'i* de eserin bir başka şerhidir. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Şûkr el-Endelûsî eseri ihtisar etmiştir (İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, I, 87). Abdüsselâm Ahmed Kenûnî, *et-Teysir*'in özelliklerini kaydettikten sonra eleştirilen yönlerini de belirtmiştir (*el-Medresetü'l-Kur'âniyye fî'l-Mağrib*, s. 100-114). Dâni'nin diğer eserlerinde bulunduğu halde bazı vecihleri *et-Teysir*'e almaması eleştirilmiş, Muhammed Hassân et-Tayyân bu eleştirileri bir makalesinde cevaplandırmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Dâni, *et-Teysir* (nşr. O. Pretzl), İstanbul 1930; Abdülvâhid b. Muhammed b. Ali b. Ebû's-Sedâd el-Mâlekî, *ed-Dürrü'n-neşir ve'l-azbû'n-nemîr* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd – Ali M. Muavvaz), Beyrut 1424/2003, s. 116; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XVIII, 80; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, I, 87, 505; II, 321; a.m.f., *en-Neşr*, I, 58, 209-210; a.m.f., *Tahbîrû't-Teysir* (nşr. Abdülfettâh el-Kâdî – M. Sâdik Kamhâvî), Kahire 1392/1972, s. 10; *Keşfü'z-zunûn*, I, 130, 520; Serkîs, *Mu'cem*, I, 861; Abdüsselâm Ahmed el-Kenûnî, *el-Medresetü'l-Kur'âniyye fî'l-Mağrib mine'l-fethi'l-İslâmî ilâ İbn 'Ahiyye*, Rabat 1401/1981, s. 100-114; M. Hassân et-Tayyân, "Difâc 'an kitâbi't-Teysir li'd-Dâni", *MMLADm.*, LXVIII (1993), s. 346-361.

